

KRÍZISEK ÉS GENERÁCIÓK

IDŐSEK, GYERMEKEK – KRÍZISEK ÉS VÁLSÁGOK AZ
ELMÚLT 100 ÉVBEN MAGYARORSZÁGON

KONFERENCIA

Veszprémi Érseki Főiskola

2026. ÁPRILIS 14.

Regisztráció:

PROGRAM

Köszöntő

10:00 - 10:15

2-es terem

Dr. Sebestyén József, a Veszprémi Érseki Főiskola rektora

Plenáris előadások:

10:15 - 11:45

2-es terem

Dr. Németh Dóra Katalin (Soproni Egyetem)

Gyermekkor válsághelyzetben – A koragyermekkori nevelés és a gyermekkép változásai Magyarországon a XX. században

Az előadás azt vizsgálja, hogy a 20. század társadalmi, politikai és gazdasági krízisei miként alakították a koragyermekkorral alkotott képet Magyarországon. Középpontjában az áll, hogyan változott a kisgyermek helye, társadalmi megítélése és a velük kapcsolatos pedagógiai gondolkodás a válsághelyzetek idején. Az előadás történeti példák segítségével mutatja be, hogy a koragyermekkori nevelés intézményrendszere milyen módon reagált ezekre a kihívásokra, és miként jelentek meg új nevelési elvárások, alkalmazkodási formák és pedagógiai értelmezések.

Prof. Dr. Ö. Kovács József (Pázmány Péter Katolikus Egyetem)

Társadalmunk idősei. Társadalomtörténeti örökségünk

A társadalmat az emberi együttélési formák világaként értelmezzük. Előadásunkban a következő kérdéseket érintjük. Milyen alapvető társadalomtörténeti események határozták meg az idők helyzetét az elmúlt nyolcvan-száz évben? A mindenkor állami hatalom milyen módon értelmezte és milyen eszközökkel szabályozta az életüket? A formális szabályozás mellett milyen mindennapi társadalmi gyakorlatok váltak jellemzővé? Arra is kitérünk, hogy az állami és generációs szorítás mennyiségi mutatói hogyan értelmezhetők külföldi összehasonlításban.

Dr. Molnár Katalin (Soproni Egyetem)

A segítségkérés evolúciója

A segítségkérés nem csupán egy mondat, hanem az egyik legösszetettebb társadalmi túlélő készségünk, melyre napjainkban egyre nagyobb szükségünk van. Az elmúlt 50 évben ez a készség radikális változáson ment keresztül. A segítségkérés és a segítség elfogadása a szégyen kategóriából átkerült a stratégiai intelligencia eszköztárába. A modern szociálpedagógiai munka sikere ezen generációs kódok ismeretén múlik. A szociálpedagógusnak értenie kell, hogy a segítségnyújtás technológiája (legyen az egyéni esetkezelés vagy közösségi munka) nem lehet egységes. A 2020-as évek szociálpedagógusa „kulturális fordító”, aki képes a Veteránok felé a tisztelet, az X generáció felé a kompetencia, a Z generáció felé pedig a hiteles empátia nyelvén szólani. A segítségkérés ma már nem a végállomás, hanem a reziliencia és a társadalmi integráció kiindulópontja, ahol a szakember feladata az emberi, intézményi és digitális erőforrások közötti navigáció támogatása.

SZEKCIÓK

Időskor szekció:

13:00-15.00

2-es terem

Dr. Szűts István Gergely (Veszprémi Érseki Főiskola)

Időskorú menekültek helyzete és a nyugdíjkérdés a két világháború közötti Magyarországon

Az első világháborút követő években közel félmillióan menekültek, költöztek át az utódállamokból Magyarországra. Közülük mintegy 20-25 ezer állami nyugdíjas, nyugdíjkorú személy volt, akik ellátása és illetményeik kifizetése jelentős terhet jelentett a költségvetés számára. Az 1928-as nyugdíjtörvény megalkotásához hozzájárult a menekültek ellátásának problémája és a nyugdíjfizetés körül kialakult nemzetközi viták is. A nyugdíjra jogosultság körének kibővítése valamint a nyugdíjaskorúak növekvő száma miatt a menekültek megítélése és így integrációs lehetőségei is változtak. Különösen igaz volt ez a gazdasági világválság idején és az azt követő közel egy évtizedben, amikor a politikai diskurzusban és sajtóban is egyre többször jelentek meg a (menekült) nyugdíjasok.

Dr. Ládonyi Zsuzsanna (Veszprémi Érseki Főiskola)

„...a szívet már nem tudom megcserélni, szóval én magyar maradtam a lelkemben...”

Az időskorhoz kapcsolódó kihívások Németországban élő magyarokkal készített interjúk tükrében

A disszidensek és az 1990-es éveket követően legálisan külföldre költöző magyarok szubjektív élményvilágán keresztül kerülnek fókuszba az idősödéssel járó speciális kérdések, dilemmák a migrációs térben. A beilleszkedés, az itthon-otthon levés feszültsége, az óhazában maradt és a kiköltözött családtagokkal való kapcsolattartás, valamint a jövő kérdései mind-mind különös fényt kapva kerülnek elő a Németországban élő interjúalanyok elbeszéléseiben. Machleidt féle alkalmazkodási görbére tekintve keresem a választ az idősödés speciális kihívásaira.

Dr. Belényi Emese – Prof. Dr. Flóra Gábor (Partiumi Keresztény Egyetem)

„Rejtett jóléti állam”?

A nagyszülők szerepe a gyermeknevelésben az 1970-es évek Romániájában

Az 1966-os abortusztilalom (770-es rendelet), a teljes női foglalkoztatottság politikája, az akkori idős generáció jövedelmi helyzetének kedvezőtlen alakulásával együtt alapvetően átalakította a családi élet szerkezetét Romániában. Az 1967–1970 közötti időszakban drasztikusan megnövekedett a születési arányszám, miközben az iparosítás és az “ötéves tervek” teljesítésének kényszere a nők tömeges, a férfiakéhoz hasonlóan gyakran túlórákkal és hétvégi munkával járó foglalkoztatását erősítette.

Az állami gyermekintézményi hálózat (bölcsődék, óvodák) kapacitása nem követte a hirtelen megnövekedett társadalmi igényeket, így a gyermekgondozás jelentős része informális nagycsaládi, a nyugdíjaskorú, többnyire elégtelen saját jövedelmi forrásokkal (minimális szintű mezőgazdasági termelőszövetkezeti nyugdíjjal) rendelkező nagyszülőket is bevonó keretek között szerveződött meg.

Kutatásunk kettős megközelítést alkalmaz: egyrészt történeti-szociológiai perspektívában, másodlagos demográfiai és foglalkoztatási adatokra (születésszám, női munkavállalási arányok, intézményi férőhelyek) támaszkodva igyekszik árnyalt helyzetképet nyújtani a korabeli családi dinamikákat meghatározó gazdasági-társadalmi kontextusról. Másrészt, az 1970-es években szülői, családfenntartói szerepet betöltő személyekkel készült interjúk alapján azt vizsgáljuk, hogy a nők munkavállalása, a hétfélig munkavégzés, a túlórák és az ideológiailag determinált állami mobilizáció milyen mértékben terhelte át a gondoskodási feladatokat az akkori idősebb generációra, és hogyan értelmezték ezt a szerepet az érintettek: kényszerként, természetes családi kötelességként vagy kölcsönös túlélési stratégiaként. A vizsgálat eredményei rámutatnak arra, hogy a nagyszülők társadalmi szerepe krízishelyzetben strukturális jelentőségűvé vált, miközben politikailag "láthatatlan" maradt.

Dr. habil. Schlett András (Pázmány Péter Katolikus Egyetem)

Belső és külső nyomás alatt: a magyar nyugdíjrendszer terhelése és reformkényszere az 1990-es években

Az előadás a magyar nyugdíjrendszer 1990-es évekbeli terhelését és reformkényszerét vizsgálja a rendszerváltást követő transzformációs válság összefüggésében. A tanulmány amellet érvel, hogy a felosztó-kirovó rendszerre egyszerre nehezedett belső és külső nyomás: egyrészt a munkanélküliség megugrása és a strukturális átalakulás nyomán a korai nyugdíjazás és a rokkantnyugdíjazás részben munkaerőpiaci és szociálpolitikai „szelepként” működött, ami nem klasszikus nyugdíjpolitikai funkciókat terhelt rá a rendszerre, rontva annak egyensúlyát; másrészt ezzel párhuzamosan megjelent a fiskális fenntarthatósági kényszer és a nemzetközi reformnyomás, különösen a Világbank 1994-es *Averting the Old Age Crisis* jelentése nyomán, amely a többpilléres, részben magánosított modellek irányába mutató „reformcsomagot” közvetítette. Az előadás célja annak bemutatása, hogy a magyar nyugdíjrendszer átalakulása ebben az évtizedben kétirányú strukturális nyomás metszéspontjában zajlott, és a reformkérdés nem pusztán demográfiai vagy technikai probléma volt, hanem a társadalmi stabilizáció és a nemzetközi gazdaságpolitikai trendek által meghatározott dilemmák terepe.

Az előadás érinti továbbá a nyugdíjak reálértékének alakulását és azt, hogy a korai és kényszernyugdíjazás tömeges alkalmazása miként formálta át az időskor társadalmi képét az 1990-es években.

Dr. Patyán László (Sárospataki Református Hittudományi Egyetem)

Idősek helyzete a Pandémia alatt és után

Az előadás fő kérdése, hogy hogyan éltek meg az idősebb emberek a COVID-19-pandémiát. Hogyan hatott a járvány és az azt követő járványügyi intézkedések az idősek helyzetére? A főbb kérdések a járvány megélése, a szociális kapcsolatok átalakulása, a szociális izoláció, valamint az időskori magány kérdései a hazai és a nemzetközi kutatási tapasztalatok alapján, valamint ezek hatása az idősebb emberek életminőségére a poszt-pandémia időszakában.

SZEKCIÓK

Gyermekkor szekció:

13:00-15.00

7-es terem

Dr. Kitzinger Arianna (Soproni Egyetem)

A nyelvtanítás kritikus időszakai a második világháború utáni Magyarországon

Geopolitikai közhely, hogy Magyarország két világ határán helyezkedik el, s ez nemcsak a politikai-ideológiai rendszerek szükségszerű változásait vonja maga után, hanem azokat a társadalmi módosulásokat is, melyek új alapokra helyezik a kulturális és művészeti életet, s vele együtt az oktatást. A magyarországi nyelvoktatás lakmuszpapírként jelzi az aktuális trendeket, melyeket a társadalmi berendezkedés indukál, s melyek a nagy- és kisbetűs kultúrában képeződnek le. A XX. századi hazai nyelvoktatás két meghatározó fordulópontja két rendszerváltáshoz kötődik (1945 és 1989), melyek pedagógiai krízishelyzetektől sem voltak mentesek. Az előadás szociolingvisztikai és nyelvpedagógiai szempontból igyekszik megvizsgálni a nyelv mint a hatalom eszközének kérdését, ezen belül különös hangsúlyt fektetve az orosz és az angol nyelv szerepére. A Magyarországon végbement 1989-es „nyelvi rendszerváltást” eleddig feltáratlan korabeli sajtócikkek alapján mutatja be, s tárgyalja az átmenet problémakörét a hazai megoldások példáival együtt. Végül azt az izgalmas kérdést teszi fel, hogy vajon „felcserélhető-e” a két világnyelv (világrend), s milyen jelenkori tendenciák segíthetik megválaszolni ezt a kérdést.

Dr. Domján M. Katalin (Partiumi Keresztény Egyetem)

A koragyermekkorai nevelés helyzete és a szakemberek képzésének lehetőségei Romániában

Romániában a 2024-es évvégi politikai változások az oktatásügyi folyamatok felülvizsgálatát is maguk után vonták. A 2025/2026-os tanévvel kezdődően kötelező volt bevezetni a pedagógiai profilú szaklíceumokban a koragyermekkorai nevelő szakot (specializarea

„educator-puericultor”). Egyetemi szinten az eddigi óvó-/tanítóképzők a 2026/2027-es tanévtől tanítóképzőkként működnek tovább, ugyanakkor el lehet kezdeni a koragyermekkorai nevelést végző pedagógusok képzését is külön szakon. Az Oktatási és Kutatási Minisztérium hatáskörébe került bölcsődék szakszemélyzetében létrejött hiány annak tudható be, hogy az eddigi szabályozások értelmében a bölcsődék csupán a gyermekek gondozását látták el, figyelmen kívül hagyva a gyermekek szakemberek általi oktatását – fejlesztését. A kiselőadásban a koragyermekkorai nevelők képzésével kapcsolatos eddigi gyakorlatot és az új perspektívákat vizsgáljuk.

Dr. Balogh Brigitta (Partiumi Keresztény Egyetem)

Mozdulatkultúra mint kríziskezelés- és prevenció Dienes Valéria pedagógiájában

A modern életmód krízisekkel terheltként vagy egyenesen önmagában válságosként való kezelése a 20. század eleji életreform-mozgalmak és reformpedagógiák egyik jellegzetes diskurzusa, hiszen a modern életmóddal járó urbanizációt, iparosodást és elidegenedettséget gyakran értelmezik úgy, mint az ember „természetes” életvilágától való eltávolodást, illetve egyéni és társadalmi szinten testi-lelki problémákat okozó válsághelyzetet. A korban született életreform-gyökerű válaszkísérletek közül előadásom Dienes Valéria pedagógiáját tárgyalja a mozdulatkultúra, illetve a mozdulatpedagógia eszméjének szempontjából. Megközelítésem, noha történeti kontextusú, hangsúlyosan elméleti jellegű, és azt tűzi ki célul, hogy feltárja Dienes megközelítésének filozófiai antropológiai hátterét, ennek alapján értékelve a mozdulatkultúra fejlesztésének kríziskezelésként, sőt krízisprevencióként való értelmezését. Elemzési szempontjaim ennek megfelelően a következők: a mozdulat szerepe Dienes filozófiai antropológiájában; a mozdulatkultúra fogalma; a mozdulatpedagógia mibenléte, célkitűzései és hatóköre; a mozdulatkultúra mint kríziskezelési és -megelőzési lehetőség.

Bognárné Dr. habil. Kocsis Judit (Veszprémi Érseki Főiskola)

Nevelés és krízis – Karácsony Sándor hálózati pedagógiájának generációs értelmezése

Az előadás Karácsony Sándor pedagógiai koncepcióját a 20. századi magyar politikai és társadalmi krízisek kontextusában értelmezi. Arra a kérdésre keresi a választ, hogy a háborúk, rendszerváltások és identitásválságok időszakában miként jelenik meg a nevelés mint generációs stabilizációs stratégia és közösségépítő hálózati modell. Karácsony közösségközpontú, horizontális tanulásra épülő pedagógiája egyszerre értelmezhető krízisre adott társadalmi válaszként és karizmatikus hálózati struktúraként, amely az ifjúságot a közösségi és spirituális kapcsolatrendszerben kívánta megerősíteni.

A KONFERENCIA AZ MTA VEAB TÖRTÉNETTUDOMÁNYI SZAKBIZOTTSÁGÁNAK ÉS NEVELÉSTUDOMÁNYI SZAKBIZOTTSÁGÁNAK, VALAMINT A VESZPRÉMI ÉRSEKI FŐISKOLA SZOCIÁLIS TANULMÁNYOK TANSZÉK ÉS PEDAGÓGIA TANSZÉK KÖZÖS SZERVEZÉSÉBEN VALÓSUL MEG.